מפניני הפרשה - מאמר

על ראיית היחיד בתוך הכלל

ההוראה הראשונה בספר במדבר היא: "**שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבותם במספר שמות**"- במילים אחרות הקב"ה מצווה על: "**מפקד אוכלוסין**"

מניין זה שנצטוו עליו באחד לחודש אייר בשנה השנייה לצאתם ממצרים - לצורך מה היה? רבנו אברהם אבן עזרא מסביר שהוא בא כהכנה לקראת מסעי בני ישראל, לקבוע את סדרי הנסיעה והחנייה סביב למשכן. לעומתו הרשב"ם מפרש שהמפקד היה הכנה לכניסה לארץ - "**לפי שמעתה צריכים ללכת לארץ ישראל ובני עשרים ראויים לצאת בצבא המלחמה**".

מפירוש רש"י לתורה עולה שמניין זה לא בא לצורך מסויים, אלא הוא ביטוי לחיבת הקב"ה לישראל- "**מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה. כשיצאו ממצרים מנאם, וכשנפלו בעגל מנאם לידע מניין הנותרים, וכשבא להשרות שכינתו עליהם מנאם, באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באייר מנאם**". כדרך אדם שממונו חביב עליו והוא סופר אותו לפרקים, אף שאינו צריך למנות, אף הקב"ה כביכול נהנה מריבויים ומונה אותם בכל שעה.

אולם לא בכל שעה מנה הקב"ה את ישראל, אלא רק בשלוש הזדמנויות עד עתה: ביציאת מצרים, לאחר המגיפה בעגל, עם השראת השכינה ופעם נוספת לאחר המגיפה, כפי שמסופר בפרשת פינחס - משמע המניין קשור באירועים אלו דווקא, מה הדבר?

נראה כי שלושה אירועים אלו מתאפיינים בהיותם מכוונים לכלל ישראל - המניין בסמוך לאותם אירועים יש לו משמעות כפולה: מצד אחד הוא נותן תמונה מספרית, כמה מונה כלל ישראל, ומאידך - וזו אולי החשיבות לדורות - הוא בא ליתן ערך ומעמד לכל יחיד ויחיד.

כך נאמר במדרש אותו מביא האברבנאל בפירושו לפסוק מה': "'**במספר שמות...לגולגלותם**' - **אמר לו הקב"ה למנותם בכבוד ובגדולה לכל אחד ואחד, לא תהיה אומר לראש המשפחה כמה במשפחתך, כמה בנים יש לך, אלא כולהון יהון עוברין לפניך באימה ובכבוד**".

והוסיף הרמב"ן בפירושו לפסוק זה: "**כי הבא לפני אבי הנביאים (משה) ואחיו קדוש ה' (אהרון), והוא נודע אליהם בשמו, יהיה לו בדבר הזה זכות וחיים, כי בא בסוד העם ובכתב בני ישראל**".

כלומר היה זה כמין ראיון אישי של כל אחד מישראל בפני גדולי האומה, וכך נישא ראשו של כל אחד ואחד, ובזה הודגשה החשיבות הייחודית הניתנת לכל אחד וההתייחסות לשמו, זהו השילוב "במספר שמות" (פרק א' ג').

בשבעים נפש ירדו אבותינו למצרים, והם נמנו בשמות - "**ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה**" (בראשית פרק מו' ח' ושמות פרק א' א'). ושם נתרבו הם מאוד, מאוד והפכו לעם וכעם נושעו הם ממצרים. כסבורים היינו שמעתה כבר אין חשיבות לנפש היחיד - בא המניין עם היציאה לחירות להורות, כי חיבתו של הקב"ה שמורה לכל יחיד ויחיד, וכדרך שבמספר שמות נמנו עם ירידתם למצרים, כן הם נמנים עם יציאתם משם.

זו ההוראה לדורות וכדברי המשנה במסכת פסחים פרק י' משנה ה': "**בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים**". לכן גם לאחר מגיפה ההורגת רבים, ויחידים עלולים לאבד מחשיבותם הייחודית, בא מניין הנותרים ליתן ערך וחשיבות לכל אחד ואחד.

בין אדם לחבירו

כל דיבור לשון הרע אסורים, אפילו כשאין מזכירים שמות, אם אפשר להבין מתוך הדברים על מי מדובר. יתרה מזו, אם משמיטים את השמות, אולם הסיפור מטיל צל על ציבור שלם של אנשים, אסור לספר את הדברים.

לכן, כשמותחים ביקורת על תלמיד ישיבה מסוימת מבלי להזכיר את שמו, מתקבלים הדברים כביקורת על כל תלמידי אותה ישיבה או על כלל תלמידי הישיבות באשר הם. אם כך משתמע מתוך הדברים, הרי זהו אופן חמור יותר של לשון הרע, היות והוא מטיל דופי בציבור גדול של יהודים.

שואל ומשיב

שאלה: מי שחל יום פקודת השנה של פטירת אביו או אימו ביומי החול, ממתי צריך להתחיל לומר קדיש ועד מתי?

תשובה: עיקר מנהג אמירת הקדיש לעילוי נשמת ההורים הנפטרים, יסודתו בהררי קודש במדרשי חז"ל. במסכת כלה רבתי פרק ב', הובא מעשה ברבי עקיבא שסייע לאדם מת שסבל יסורים קשים בגיהינום, מפני שעבר על כל מצות התורה, ומצא רבי עקיבא את בנו...והלך ולימדו תורה וקריאת שמע ותפלה וברכת המזון, והעמידו בתוך הקהל ואמר קדיש וברכו את ה' המבורך, וענו הקהל אחריו, באותה שעה התירו את המת ופטרוהו מן הפורענות.

מעשה שהובא גם בזוהר פרשת אחרי מות, באור זרוע הגדול חלק ב' סימן נ', ובמחזור ויטרי חלק א' - קמד: וכן כתב מרן הבית יוסף יורה דעה סימן שעו'.

וכתב הרמ"א בדרכי משה, שכן כתב רבינו בחיי. ורבינו חיים ויטאל בשער הכוונות דרוש הקדיש כתב בשם רבינו האר"י ז"ל, שטעם אמירת הקדיש אינו רק כדי להציל נפש הנפטר מדינה של גיהנם, אלא מועיל הוא להכניסו לגן עדן ולהעלותו ממדרגה למדרגה.

לכן גם בשבתות וימים טובים שהרשעים מוצאים בהם מנוחה, ואין דנים אותם בגיהנום, צריך לומר הקדיש. וכן נהג האר"י ז"ל. כל זה נשען על יסוד דברי חז"ל סנהדרין קד. ברא מזכה אבא. בספר "שלמי צבור" קצ: כתב, שיש לומר הקדיש משבת שלפני יום פטירת האב והאם, לפי שעיקר עליית הנשמות העולות מדרגה אחר מדרגה בגן עדן הוא בשבת שלפני יום הפטירה, כמבואר בזוהר.

ובשו"ת רב פעלים חלק ב' – יד' כתב, שהואיל ובאמירת הקדיש גורם נחת רוח לנשמת הוריו, המחסר אפילו קדיש אחד, נחשב למזלזל בכבוד אביו ואמו הנפטרים, וחובה לאומרם כולם, ואין כבוד גדול לאב ואם הנפטרים יותר מאמירת קדיש.

סיכום: מנהג הספרדים שאם חל יום פטירת אב ואם באמצע השבוע, להתחיל לומר קדיש מליל שבת עד אותו היום. ואם חל יום הפטירה בשבת, נכון להתחיל מליל שבת הקודם, עד השבת שחל בו יום הפטירה. ומנהג יהודי אשכנז לומר קדיש ביום הפטירה בלבד. (עפ"י יהוה דעת ה' – נט')

מפניני הפרשה - רעיון

השבת ומתן תורה

כתב ה"שפת אמת" שבשבת לפני חג השבועות צריכים לעשות הכנה לקבלת התורה, מפני השבת ניתנה לפני התורה והייתה הכנה לקבלתה שנאמר: "**וישבתו העם ביום השביעי**" (שמות טז' ל') ואחרי כן נסעו להר סיני. ומסביר שהפסוק: "**ויחן שם ישראל**" - כאיש אחד בלב אחד, היה בכוח השבת שעל ידיה נעשו ישראל באחדות אחת. ויש בכל אדם מישראל מעין הבחינה זו בכל שבת שהרי בשבת שובת הוא ממלאכות, לכן שבת היא הכנה לקבלת התורה וכן נאמר בהגדה של פסח: ונתן לנו את השבת וקרבנו אל הר סיני וכן אמרו חז"ל שברית המילה בשמיני כדי שתעבור השבת על הילד לפני ברית מילה וכך ניתנה השבת קודם שנכנסנו בברכת התורה בהר סיני".

נראה לתת הסבר נוסף לזה שהשבת היא בעצם הכנה למתן תורה, עפ"י מה שמצאנו בתורה שני טעמים לשבת. אחד, בעשרת הדברות בפרשת יתרו, שם נאמר: "**כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו**".

השני בעשרת הדברות שבפרשת ואתחנן נאמר "**וזכרת כי עבד היית בארץ מצריים ויוציאך ה' אלוקיך משם ביד חזקה ובזרוע נטויה על כן ציווך ה' אלוקיך לעשות את יום השבת**". על פי טעם א' אדם ששומר שבת מבטא את אמונתו שה' ברא את העולם. ועפ"י טעם ב', יציאת מצרים מבטאת השגחה פרטית על עם ישראל ועל העולם כולו. לפי זה נראה לומר ששתי יסודות אלה הם בעצם ההכנה הגדולה של האדם לקבלת התורה. תורה אפשר לקבל רק אם מאמינים בה' יוצר העולם ומנהיגו בהשגחה פרטית, ואז בא השלב הבא של "**ונתן לנו את תורתו**". ובזה השבת משמשת יסוד לקבלת התורה.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

רם"ר גלעד בן ושרית אלמליה הי"ד ר' אבישי בן דבורה הכהן ע"ה

משה בן פולינה סרדם ז"ל ר' פסח אבינעם בן יונה וינוגרד ע"ה

אברהם בן מאיר תפילין הכהן ז"ל יעקב בן לטיפא זעפרני ז"ל

יוסף משה בן שילביה מימון ז"ל זלמן בן חזקיהו ושרה ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

הרב אבירם אברהם בן זיוה חריב ז"ל הי"

עלזיה (עליזה) בת ליזה עזריה ע"ה אסתר בת רחמה לוי ז"ל

חנה שלום בת עובדיה ומרים טיירי ע"ה נעמי בת אהובה תמאם ז"ל

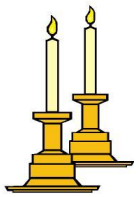
חנה בת בודה עמיר ז"ל מרים (מירי) מישל בת בידה לבנה הורי ז"ל

בס"ד ג' לחודש סיוון ה'תשפ"ה
שנה שלושים ואחת גיליון מספר 33
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת במדבר
מסכת אבות פרק ו'
מפטירים:
"וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"
(הושע ב' א')

חשמונאים (שעון קיץ)

כניסת השבת:	19:21
יציאת השבת:	20:21
זמן רבנו תם:	20:54

מהלכות ומנהגי יום טוב וחג שבועות מבוסס על שו"ע ופוסקים אחרונים

ששת הימים שלאחר חג השבועות

בזמן שבית המקדש היה קיים, הייתה מצווה לעלות למקדש בשלושת הרגלים ולהקריב ביום הראשון של החג קרבן עולה ושלמים, שנקראו "**עולת ראיה**" ו"**שלמי חגיגה**". בגמרא במסכת חגיגה דף ט. מובא, שמי שלא הקריבם ביום הראשון, יכול היה להשלים את חובתו ולהקריבם עד סיום החג, כלומר עד שביעי של חג הפסח ועד שמיני עצרת. ובדף יז. מובא שאם לא הקריבם בחג שבועות, אפשר להשלימם בששת הימים שלאחר חג השבועות.

במשנה ברורה בסימן קלא' כתב שמכיוון ששה הימים הללו ראויים להשלמת קרבנות חג השבועות, הרי ששמחת החג נמשכת בהם במידה מסוימת, ולכן נוהגים שלא לומר בהם תחנון.

בשו"ע בסימן תצד' כתב שביום שלאחר חג השבועות, שנקרא "**איסרו חג**", מצד הדין אסור להתענות ולהספיד, משום שהוא 'יום טבוח'. כלומר יום זביחת קרבנות. שאם חג השבועות חל בשבת, היו צריכים לדחות את הקרבת "עולת ראיה" ו"שלמי חגיגה" ליום ראשון שהוא "**איסרו חג**". וגם בשאר השנים, אנשים רבים לא הספיקו להקריב את כל קורבנותיהם במשך יום החג, ואת מה שלא הספיקו היו מקריבים בעיקר ביום המחרת. ויום הקרבת קרבנות נחשב יום שמחה, ועל כן מצד הדין אסור להתענות בו.

מנהגים השייכים לחג שבועות

א. פשט מנהג בכל תפוצות ישראל להיות ערים בליל חג שבועות כל הלילה ולעסוק בתורה, עד עלות השחר, וכמו שכתוב בזוהר הקדוש: "**חסידים הראשונים לא היו ישנים בלילה הזאת, והיו עוסקים בתורה ואומרים: בואו לנחול מורשה קדושה לנו ולבנינו בשני "העולמות"**".

ב. אחת הסיבות למנהג זה הוא שהוא מהווה זכר לזכות הגדולה של עם ישראל שבליל מתן תורה, מתוך השתוקקות לקבלת התורה לא יכלו להירדם, ובזה שאנו נוהגים בלילה זה ללמוד תורה כל הלילה, אנו מביעים את העובדה שגם לנו כמו לאבותינו התורה חביבה ביותר.

ג. הנכון לספרדים להעדיף ללמוד בלילה זה את התיקון שנדפס בספר קריאי מועד, אולם ספרדים שחשקה נפשם לעסוק בלילה זה בלימוד תורה אחר, כגון בתלמוד ובהלכה, בשקידה ובהתמדה, יש להם על מה שיסמוכו.

ד. יש להשתדל מאוד לא לדבר שיחת חולין ודברים בטלים בלילה הזה, ולא יאבד זמן יקר זה בשיחה בטלה, ויושב בטל כישן דמי, ואם יש בציבור תלמיד חכמים, טוב שישלב בלימוד דרשה בדברי אגדה המושכים את הלב, ובפרט אם הדבר יועיל שלא יבואו להתנמנם, וזכות הרבים תלוי בו.

ה. נוהגים לשטוח עשבי בשמים ושושנים בבית הכנסת ובבתים, לכבוד חג השבועות, זכר למה שאמרו חז"ל בשבת פח: **כל דיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא נתמלא כל העולם כולו בשמים, שנאמר שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר**.

ו. וכן נוהגים להעמיד ענפי אילנות בבית הכנסת ובבתים, לרמוז למה שאמרו חז"ל במסכת ראש השנה טז. בעצרת נידונים על פירות האילן, ואפילו שיש מפקפקים על מנהג זה, הנכון והראוי להמשיך בו, ובפרט שמנהג זה קדום ונזכר בדברי חז"ל.

ה. נוהגים לאכול מאכלי חלב בחג השבועות, וכן יש נוהגים לאכול דבש וחלב, לרמוז על מתן תורתינו שנמשלה לדבש וחלב, כמו שנאמר: דבש וחלב תחת לשונך, ויש הסברים נוספים למנהג זה.

ז. מצוה לאכול ביום טוב בשר בהמה לקיים בזה מצות שמחת החג, שאין שמחה אלא בבשר בהמה, וכן ישתה יין לשמחת החג, אבל לא ימשך יותר מדאי אחר הבשר והיין. אולם נדגיש שהגדרה שאין שמחה אלא בבשר ויין, מתייחסת למי ששמח באכילת בשר ושתיית יין, אבל מי שאינו שמח בזה, יאכל מאכלים טובים המשמחים אותו.

ז. נוהגים לקרוא מגילת רות בחג השבועות, אחת הסיבות לזה היא עפ"י המדרש ילקוט שמעוני רות: "**ללמדך שלא נתנה תורה אלא על ידי יסורים ועוני...אמרה תורה לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, תן חלקי בשבט של עוני, שאם עשירים עוסקים בי יהיו מתגאים, אבל כשהם עניים הם מתעסקים בי והם יודעים שהם רעבים ושפלים**..."

כמו כן נתקיימו ברות דברי המשנה במסכת אבות פרק ד' ט': "**כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר, וכל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני**", שלא נסתלקה רות מהעולם עד שראתה את צאצאיה דוד ושלמה, יושבים על כסא מלכות ישראל.

סיבה נוספת לכך היא עפ"י המדרש רות רבה ב', יד': "**מגילה זו אין בה לא טומאה ולא טהרה ולא איסור ולא היתר, ולמה נכתבה? ללמדך כמה שכר טוב לגומלי חסדים**". וזה עיקר עניינה של התורה, וכפי שאמרו במסכת סוטה יד. "תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים..." וכפי שאמר רבי עקיבא: "ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה".

ח. יש מהאשכנזים שנוהגים לקרוא את רות מתוך מגילת קלף ולברך על קריאתה "על מקרא מגילה" ו"שהחיינו" וכן נוהגים תלמידי הגר"א. ומנהג רוב האשכנזים, כל יוצאי תימן וכל הספרדים לא לברך על קריאתה, ואין מקפידים לקוראה ממגילת קלף.

ט. מי שאינו נוהג לקרוא את מגילת רות בברכה, ושימש כשליח ציבור במקום בו נוהגים לקרוא את מגילת רות בברכה, לא יברך על הקריאה, אלא אדם אחר שמנהגו לברך יברך והוא יקרא להוציאם ידי חובתם.

י. יש ישתדל מאוד לעסוק בתורה ביום החג, וכמו שאמרו במסכת פסחים דף סח: "חציו לה' חציו לכם", ומנהג ישראל לקרוא אזהרות שיסד רבי שלמה אבן גבירול, וכיוצא בזה, ויותר נכון ללמוד בספר המצות להרמב"ם, מצות עשה ומצות לא תעשה, ונכון גם כן לקרות בספר תהלים, כי פטירת דוד המלך היתה ביום חג השבועות. וכן מנהג לקרות רות בחג השבועות בלי ברכה.

פינת העורך

"**איש על דגלו באתת לבית אבותם**" (ב' ב') רמז יפה מצא ב"שפת אמת": "באותות לבית אבותם" - משמע, שעל כל יהודי להשתדל בכל כוחו, שיהיה במעשיו בחיי היום יום דמיון למעשי אבות האומה, כדי שלא יינתק חלילה מהשורשים העתיקים, שהרי מאבות האומה באה חיותה וקיומה של האומה. והדגיש "דגל הבנים" חייב להיות לפי האותות והקווים שהתוו לנו האבות.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לאחינו היקר רחמים (רמי) ולבחירת ליבו איילת החן אורלי בוחניק הי"ו לרגל נישואיהם. להם ולמשפחותיהם משפחת בוחניק ומשפחת בוקובזה הי"ו - יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתיזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר יאיר משה בצלאל הי"ו ולכל בני משפחתו לרגל הגיעו למצוות.

יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

עניית אמן ומשמעותה – חלק ג' (סופי)

עניית אמן

עניית אמן היא - קיום וחיזוק דברים שאדם שומע מפי חברו על ידי שעונה אמן. בשלשה מובנים נאמר דין אמן: בשבועה, בקבלת דברים, בו האמנת דברים, כפי שמובא בגמרא במסכת שבועות דף לו.

בשבועה

כל העונה אמן אחר שבועה, הרי זה כמוציא שבועה מפיו, כמובא בגמרא במסכת שבועות דף כט:

קבלת דברים

קבלת דברים באמירת אמן פירושה, שהאומר לחבירו על מנת שתקיים לי תנאי כך וכך וחבירו אמר אמן, הרי זו קבלה וחייב לקיים התנאי.

האמנה

האמנת דברים פירושו הוא שראוי לענות אמן על דבר תפילה ותחינה שחברו אומר, שהוא לשון מאמת הדברים שיהי רצון שיהא אמת כן. ובמובן זה עונים אמן אחר ברכת כהנים.

עניית אמן אחרי ברכה לה'

בספרי דברים פרשת האזינו פיסקא שו' מובא שהפסוק עליו הסתמכו חז"ל בקביעת הצורך לענות אמן אחר ברכה לה' הוא מהפסוק בחומש דברים פרק לב' פסוק ג': **"כי שם ה' אקרא - הבו גדל לאלוקינו..."**

לכן השומע אחד מישראל מברך אחת מכל הברכות, חייב לענות אחריו אמן, כפי שפסק מרן להלכה בשו"ע בסימן רטו' סעיף ב'.

הכוונה בעניית אמן

בעניית אמן אחר ברכה צריך אדם לכוון בליבו: אמת היא הברכה שבירך המברך ואני מאמין בזה, וזו לשון מרן בשו"ע בסימן קכד':

"ויענו: אמן, אחר כל ברכה, בין אותם שיצאו ידי תפילה, בין אותם שלא יצאו, ובכוונה שיכוין בלבו: אמת היא הברכה שבירך המברך, ואני מאמין בזה".

וזה בכלל מה שאמרו: אמן יש בו האמנת דברים. כוונה זו היא בברכות של הודאה ושבח, אבל בברכות של תפילה ובקשה, כגון בברכות האמצעיות של שמונה עשרה, יכוין מלבד זה גם יהי רצון שכך יתאמת ויתקיים.

אמן כברכה

כתב הרמב"ם בהלכות ברכות פרק א' הלכה יא': **"...וכל העונה אמן אחר המברך הרי זה כמברך והוא שיהיה המברך חייב באותה ברכה..."**

וזה מפני שכשם שכל העונה אמן אחר שבועה, הרי זה כמוציא שבועה מפיו, גם בברכה כך. אבל אם המברך אינו חייב בברכה, כגון שהמברך לא אכל ושתה והעונה אוכל ושותה לא יצא אפילו כשענה אמן, כיון שהברכה היתה לבטלה. לכן, לדוגמא, אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי רוב העונים, שהרי עניית אמן מן הברכה היא וצריך שתכלה קודם בציעה.

בבית המקדש

לא היו עונים אמן בבית המקדש, אלא היו עונים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, כפי שמובא בגמרא במסכת ברכות דף נד. **"כל חותמי ברכות שבמקדש היו אומרים: עד העולם. משקלקלו הצדוקים ואמרו אין עולם אלא אחד - התקינו שיהו אומרים: מן העולם ועד העולם"** ובהמשך בדף סג. מובא המקור לזה: **"כל חותמי ברכות שבמקדש כו'. כל כך למה - לפי שאין עונין אמן במקדש. ומנין שאין עונין אמן במקדש - שנאמר קומו ברכו את ה' אלוקיכם מן העולם עד העולם. ואומר ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהילה. יכול כל הברכות כולן תהא להן תהילה אחת - תלמוד לומר ומרומם על כל ברכה ותהילה, על כל ברכה וברכה - תן לו תהילה".**

השומעים עונים **"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם"** כפי שכתב רש"י שם: **"ויברכו שם כבודך - ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד עונים..."**

וכפי שכתב הרמב"ם בהלכות תעניות פרק ד' הלכה טו': **"...וכשמגיע שליח ציבור לומר מי שענה את אברהם אומר ברוך אתה ה' אלהינו אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך אתה ה' גואל ישראל, והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד..."**

ונחלקו ראשונים: לדעת רש"י, בזמן בית שני הוא שלא ענו אמן ועזרא הוא שתיקן זאת, כפי שכתב בפירושו למסכת תעניות דף טז: **"מניין שאין עונין אמן במקדש - דכתיב בתפילת עזרא בבית שני קומו וברכו את ה' אלהיכם - והיינו ברוך ה' אלהי ישראל כו'.**

לדעת הריטב"א במסכת יומא דף סט: גם בבית המקדש הראשון לא ענו אמן בבית המקדש.

"רב גידל אמר ברוך ה' אלוקי ישראל מן העולם ועד העולם. פירש רש"י ז"ל כי קודם לכן היו עונין אמן, ולא נהירא לר"י ז"ל, כי בודאי לא ענו אמן במקדש לעולם, אלא בתחילה היו אומרים ברוך ה' אלוקי ישראל מן העולם, והיו המינין אומרים בימי עזרא שלא היה אלא עולם אחד ותיקנו לומר מן העולם ועד העולם".

ולדעת המאירי במסכת ברכות דף סג. בתפילה בלבד לא ענו אמן, אבל בשאר ברכות היו עונים במקדש, כמו שמצאנו בספר נחמיה פרק ח' פסוק ו': **"ויברך עזרא את ה' האלוקים הגדול ויענו כל העם אמן".**

סיכום

עניית אמן הכוונה היא לאמירת המילה "אמן" שלוש משמעויות יש לאמירת אמן והם:

בשבועה

כל העונה אמן אחר שבועה, הרי זה כמוציא שבועה מפיו, כמובא בגמרא במסכת שבועות דף כט:

קבלת דברים

קבלת דברים באמירת אמן פירושה, שהאומר לחבירו על מנת שתקיים לי תנאי כך וכך וחבירו אמר אמן, הרי זו קבלה וחייב לקיים התנאי.

האמנה

האמנת דברים פירושו הוא שראוי לענות אמן על דבר תפילה ותחינה שחברו אומר, שהוא לשון מאמת הדברים שיהי רצון שיהא אמת כן. ובמובן זה עונים אמן אחר ברכת כהנים.

כמו כן, תיקנו חז"ל שהשומע ברכה לה' יענה אחרי הברכה "אמן", וזאת בהסתמך על הפסוק "כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלוקינו".

כוונת המילה "אמן" בברכה היא – אמת, כלומר, שהעונה "אמן" מכוון לאמת את דברי הברכה ששמע, כגון: אמת, שברוך ה' "שהכל נהיה בדברו" וכיוצא בזה.

כאשר עונים "אמן" אחרי ברכות שיש בהן בקשה, כגון: ברכת "חונן הדעת" או ברכת "הרוצה בתשובה" שבתפילת שמונה עשרה, יש לכוון בעניית "אמן" גם - אמן ויהי רצון שיתקיימו הדברים.

בעניין "אמן" בעת שמיעת קדיש, יש לכוון על העתיד בלבד: שיתקיימו הדברים ויתגדל ויתקדש שמו של הקדוש ברוך הוא במהרה וכיוצא בזה.

חכמים הפליגו מאוד במעלת אמן, ואמרו: שגדול העונה אמן יותר מן המברך. אין לענות אמן קצרה, אלא ארוכה קצת, כדי שיעור שיוכל לומר "אל מלך נאמן" (אמן בינונית).

כמו כן יש לבטא היטב את המילה "אמן". כדי לא להיכשל בעניית "אמן יתומה", או "אמן חטופה" או ב"אמן קטופה". כמפורט לעיל.

ועוד, אין לענות אמן שתי פעמים על שום ברכה, שנראה כמודה לשתי רשויות, ויש מתירים לומר אמן ואמן עם "ו".

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

מזמור ה' בתהלים פותח בפסוק: **"למנצח אל הנחילות מזמור לדוד"** מלבי"ם מפרש שהמזמור הזה נחלק לשני חלקים. חלק א' עד פסוק ט', הוא כעין הצעה לגבי התפילה ואיך יתרגש לב המתפלל לה', וחלק ב' הוא הבקשה, מה' יתברך שיצילהו מיד שוררו (רודפיו).

את פסוק ה' ו' וז': ביאר שכוחות ה' יתברך הם רק לטובה. **את פסוק ח':** ביאר שהיות וכוחות ה' יתברך הם רק לטובה, הרי שיש הבדל גדול בין העובד ה' המתפלל לאלוקיו, ולבין בן ניכר המשתחווה לאלילים.

את פסוק ט': ביאר שבפסוק זה מתחיל להציע מבוקשו, ומבקש מה' שיורהו ה' דרך הקדש של התורה ושלא יטה ממנה.

את פסוק י': ביאר מלבי"ם, שהפה מציין תמיד את הדבור החיצוני, והלשון מציינת הדבור הפנימי המדובר בעצה והשכל.

את פסוק יא': **"האשימם אלוקים יפלו ממעצותיהם ברב פשעיהם הדיחמו כי מרו בך"** – מבאר מלבי"ם שדוד המלך פונה לקב"ה ומבקש שיוציא אשמה על אותם בני אדם המדברים בלשון חלקות נראים כמדברים טוב, אולם כוונתם גרועה: "האשימם אלוקים, שיצאו אשמים בדין, וזה מצד שני עניינים, **א.** מצד שהם חוטאים בעצת השכל לא מצד תאווה ושגגה – ממועצותיהם. **ב.** מצד ששונים בחטאם עד שנעשו מומרים לדבר - ברוב פשעיהם.

"האשימם אלוקים, שיצאו אשמים בדין, וזה מצד שני עניינים. **א. מצד שהם חוטאים בעצת השכל לא מצד התאווה והשגגה, ועל זה אמר: "יפלו ממעצותיהם. ב. מצד ששונים בחטאם עד שנעשו מומרים לדבר, ועל זה אמר: "ברוב פשעיהם", כמו שכתוב בדור המבול וירא ה' כי רבה רעת האדם וכל יצר מחשבות לבו רק רע.**

שמכל זה נראה כי מרו בך, ועושים להכעיס בשאט נפש, והמליץ כאילו עצתם הרע היא תהיה סבת נפילתם, משם יפלו ממרום עצתם ארץ, שעל זה אמר יפלו מן מועצותיהם (המ"ם הוא מ' המקום) ורוב הפשעים והשנותם היא תדחה אותם ותדחפם ליפול, באופן שימצאו ענשם מיד חטאתם, וכמידת חטאתם החטא ימיתם, ובמידה שמדדו ימדוד להם, אבל.

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית.

את פרק ב' בפסוק א': **"בני אם תיקח אמרי ומצותי תצפן אתך"** מבאר מלבי"ם שיש הבדל בין "אומר" לבין "מצווה" כך: "מצווה" היא הוראה מחייבת ומכריחה, כמו ציווי אדון אל עבדו.

ואילו "אומר" הם המור שבתורה ועל דברי מוסר ואמונות ודעות, לא ניתן לחייב, אלא צריך לקחת אותם ולקבלם:

"בני אם תקח אמרי, יש הבדל בין אומר ובין מצוה, שהמצווה יכריח את המצווה לשמור פקודתו, כמצות האב על בנו והאדון על עבדו, ויש בחכמה מצות כמו מצות התורה שמחויב לעשותם, ועל זה אמר ומצוותי תצפון אתך, שהצפינה היא שישמרם תמיד בליבו ולא ישכחם, כמ"ש למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי, ויש בה אמרים, כמו המוסרים שבתורה ודברי אמונות ודעות וצריך לקחת אותם ולקבלם".

את פסוק ב': **"להקשיב לחכמה אזנך תטה ליבך לתבונה"** ביאר מלבי"ם שהחוכמה היא הכוונה כוללת על כל המעשים והיא מלמדת על כל המעשים והמנהגים שיפול עליהם שם טוב ורע.

הבינה עוסקת בעניני האמונות והדעות שיפול עליהם אמת או ושקר. את החוכמה אדם לא מפתח מדעתו, אלא מקבל אותה במסורת, מההחכמים שקבלוה מפי הנביאים או מלימוד התורה.

לכן כתב להקשיב לחכמה אזנך, ואילו תטה לבך לתבונה, מפני שלבינה אין צורך בשמיעת האוזן, אלא רק הבנת הלב.

"להקשיב לחכמה אזנך, כבר ביארתי שהחכמה היא תלמד על כל המעשים והמנהגים שיפול עליהם שם טוב ורע, והבינה היא בענייני האמונות והדעות שיפול עליהם שם אמת ושקר.

ובארנו שחקי החכמה אי אפשר שיוציא האדם מדעתו רק צריך לקבלה מן החכמים שקבלוה מפי הנביאים או מלמוד התורה, ועל זה אמר להקשיב לחכמה אזנך, אמנם הבינה יבין האדם מכח בינתו מעצמו, ועל זה אמר תטה לבך לתבונה, כי אין צורך לזה שמיעת האוזן רק הבנת הלב".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. כאשר ספרו את בני ישראל, האם ספרו יחד איתם את הלווים?

א. כן, ספרו איתם את הלווים. ב. רק את חלקם – את בני גרשון.

ג. לא ספרו איתם את הלווים. ד. רק את חלקם - את בני קהת ומררי.

2. מה עשו אהרון ובניו לכלי המשכן לפני שבני קהת נשאו אותם?

א. ניקו אותם היטב. ב. ציפו אותם בשמן, כדי שלא יחלידו.

ג. כיסו אותם היטב. ד. פירקו אותם.

3. כשספרו את הכבורות ואת הלווים מה היה יותר?

א. הלווים היו יותר. ב. בדרך נס, מספרם היה שווה.

ג. הכבורות היו יותר. ד. לווים מגיל חודש יותר מכבורות מגיל עשרים.

שאלה עפ"י בעל הטורים - כיתות ה' עד ח'

7. "והלווים לא התפקדו בתוך בני ישראל..." (פרק ב') כמה פעמים?

א. חמש פעמים. ב. פעם אחת בלבד.

ג. שתי פעמים, כאן ואחרי חטא העגל. ד. שלוש פעמים.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. מה למדו חז"ל מסמיכותם של שבט יהודה למשה?

א. טוב לצדיק טוב לשכנו. ב. טוב שכן מאח רחוק.

ג. שעל המלך להיות תמיד ליד הנביא. ד. אף תשובה אינה נכונה.

5. "וְדִשְׁנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וּפָרְשׂוּ עָלָיו בֶּגֶד אַרְגָּמָן" (פרק ד') איזה מזבח?

א. מזבח הנחושת. ב. מזבח הזהב ומזבח הנחושת.

ג. מזבח הזהב. ד. המזבח שבנה יעקב בבית אל ונילווה לישראל במדבר.

6. "בְּאֹהֶל לְבֵית אֲבֹתָם..." (פרק ב') למה הכוונה "בְּאֹהֶל"?

א. לכל שבט היה צבע דגל משלו. ב. כיתוב של אותיות משמות האבות.

ג. לכל שבט היה סימן משלו, כגון יהודה - אריה. ד. א' וג' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש הרשב"ם - כיתות ה' עד ח'

8. "בְּאֹהֶל לְבֵית אֲבֹתָם..." (פרק ב') למה הכוונה "בְּאֹהֶל"?

א. לכל שבט היה צבע דגל משלו. ב. כיתוב של אותיות משמות האבות.

ג. לכל שבט היה סימן משלו, כגון יהודה - אריה. ד. תשובות א' וג' נכונות.

ברכות והודעות

"שיר השירים – קודש קדשים..." (זוהר פרשת תרומה) – **הזדמנות מצטרפים לשיעור חדש – שיר השירים ביאור גאולי מעמיק - גברים ונשים - ביום שבת בשעה 16:15 - בבית הכנסת הספרדי.**

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות חינמי ללימוד תורה משמעותי על ידי כעשרים ושישה אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941